

6185/D

LUCEAFĂRUL

SUMAR

Școalele Blajului	Ț. Ciura
Și azi . . . (poezie)	Maria Cunțan
Cîntăreșilor de la oraș (poezie)	Oct. Goga
Unui cîntăreș de la țară (poezie)	G. Vilsan
Premiul „Luceafărului”: În ajunul de- spărțirii	** **
Anonimii	Al.
Cîntec (poezie)	Ț. O. Maior
Cronică și notițe — Cărți și reviste. — Poșta redacției. Ilustrații: Blaj.	

Abonament.

Abonamentul se plătește înainte! Pe un an : 12 cor. ;
pe $\frac{1}{2}$ an : 6 cor. Pentru învățători, preoți săraci și studenți; nu-
mai pe un an : 7 cor. — În România : un an : 16 lei; $\frac{1}{2}$ an : 8 lei.
Pentru preoți învățători și studenții din România, numai pe un an
12 lei. — Un număr 50 bani, în România : 65 bani.

Autorii romîni, cari doresc ca revista noastră să ia notă
despre operele lor, sînt rugați a trimite redacției cîte un exemplar.

Premiul „Luceafărului“ a fost întimpinat de pretutindenți
cu interes viu. În numărul de față începem publicarea lucrărilor
întate. Condițiile se pot ceti în numărul 14—16.

Mutindu-se administrația în str. Zöldfa 7, rugăm să ni se
trimită mandatele la această adresă.

Coperta acestui număr e lucrată de d-șoara *Lili Vinzenz* din
Craiova.

70 An. 1911

ȘCOALELE BLAJULUI.

— 1754—1904. —

I.

«Noi P. Pavel Aron de Bistra, din mila s. c. Tuturor celor din numita Eparchia noastră, cinst. Protopopii, Preoților, Ieromon. Clericilor, așisderea și tuturor mi-renilor pace ș. c.

Fiindc prea Înălțata stăpînitoarea noastră k. crăiasca Maria Teresia, ca o prea milostivă a noastră și nespusă ctitoră, urmînd prea lăudata rînduială a prea iubitului oarecînd marelui ctitorului nostru și Cesar Carol al șesălea, nu numai același așezămînt despre partea Vlădiciei, a Mănăstirei și a școalelor a le duce în sfîrșit a voit, ci încă și prin nouă orînduială s'a milostivit a ne porunci, cum cuprinzînd din milostivă dăruire averile vlădicești și mănăstirești și așezîndu-ne într'insele îndată cît va fi cu puțință mai curînd să ne apucăm de deschiderea învățăturilor și chivernisirea într'insele a celor lipsiți, căreia împărătești porunci cu umilință supunîndu-ne și după puțință ajutorîndu-ne Domnul, a-l face destul cugetînd și fiindcă începutul înțelepciunii este frica lui Dumnezeu, ca întru toate întiiu să poată învăța cu fapta și cu cuvîntul mai ales în s. biserică, numitul ecclesiarh va avea grija cum toată rînduiala bisericască cu evlavie să se isprăvească.

Lîngă acestea se va începe acum întiiu pînă la alta a noastră rînduială a se ceti, a se proceti și a se tilcui după vremea și vîrsta celor lipsiți:

întiiu: Dumnezeuștile zece porunci începînd dimineața îndată după s. Liturghie;

a doua: se va ceti, proceti și tilcui cele șapte dumnezeeshi taine și bisericeshile porunci cari se vor începe la un cias după prînz;

a treia: se vor dovedi și se vor tilcui cele mai de

lipsă ale credinței cu tilcuirea și iarăși cu dovedirea din s. cărți adevărului s. uniri, a căroră învățătură iarăși se va face dimineața îndată după s. Liturghie și la un cias după prînz;

a patra: va fi luare de seamă și îndreptare la cetirea, procetirea, scrierea și tilcuirea limbilor și ceva cunoștințe a științelor care așisderea va fi în vremile și ciasurile mai sus însemnate. Lîngă toate acestea neîncurmata școală de obște ce va fi tuturor de toată vîrsta, de cetanie, de cîntare și de scrisoare, nici o plată dela ucenici așteptîndu-se, numai într'insele care va vrea după rînduiala celui mai mare spre acea treabă pus să se chivernisească.

Carele toate așa fiind rînduite și așezate pentru aceea am viut a le face în știre și la arătare tuturor, cum nu numai cei-ce vor fi datorți a le cerceta și după puțință a le învăța, adecă care vor trage nădejde de sufletească pistorie să le poată și spre cuprinderea acelorăși să se poată îndrepta, ci încă alți toți iubitorți de spașenie fiind vor cugeta a avea dintr'insele ceva cunoștințe de lipsă să se poată îndrepta și în ce vreme a le cerceta, precum și dorim tuturor cum într'insele chivernisîndu-se să se deprîndă și cuprinzîndu-le să le învețe spre îndreptare a vieței creștinești și a dobîndi prin plînirea lor vieța de veci, care tuturor o poftim prin darul Domnului nostru Isus Chr. Dat Blaj 1754 Oct. 21 zile».

II.

«Noi P. Pavel Aron de Bistra, din mila lui Dumnezeu și a scaunului apostolic celor de legea grecească prin toată țeara Ardealului și părților ei adause, Vlădicul Făgărașului etc. Cinstiților Ieromonachi dela mănăstirea

sf. Treimi din Blaj pace dela Domnul Christos și spașenie, iară dela noi blagoslovenie.

De vreme-ce prea milostivul Dumnezeu cu nespusa rînduială a prea bogatei sale milostiviri; prin milostivirea iarăși a prea înălțatei stăpînitorei noastre acum odată la mult dorita neamului și bisericei adunare cîtuși de cît ne-au împreunat, se cuvine, cum și noi așîderea vrînd cu fapta a răspunde chemărei noastre și sfîrșitului, cugetului iarăși poștei și poruncei prea milostivilor și prea înălțătorilor ctitori și așîderea și așteptărei neamului și lipsei bisericei să ne îndemnăm spre cuprinderea acelora, prin carele să se plinească acele datorii ale noastre spre a căror mai de grabnică pornire și plinire am socotit de lipsă a fi acum întiu pînă la alta a noastră orînduială, cum acestei însemnatei turme să se deschidă fîntînile darurilor, adecă:

Întiu: unul dintre frații Ieromonachi să înceapă a le

gerea și vîrsta ascultătorilor intru carele foarte cu socoteală se va sîrgui a le dovedi cu bun temeiū adevărul s. uniri. Și acestea așîderea și după prînz începînd va lungi sau va scurtaaū vremea înțelepțește.

Al 4-lea frate Ieromonach afară de aceea va avea grija de lipsa fraților despre trapezare, ca să nu fie scădere celor de lipsă în vremea sa. Va avea grija și a tipografiei, ca să se poată face cărți de cele de lipsă. Acestea mai sus însemnate, începîndu-se precum s'a zis dimineața după Liturgie se pot lungi în vreme după lipsa și folosul ascultătorilor și iarăși pot să fie ceice vor asculta procetirea și tilcuirea poruncilor sfinte și a s-lor taine, cu cel-ce vor asculta învățătura credinței și cunoștința adevărului unirei într'o casă sau într'o școală, rînduindu-se și înțelegîndu-se învățătorii, așa cum, cînd unul va eși celalalt să între sau măcar și osebită casă sau școală fiecare cu a sa.

Blajul.

ceti și a le proceti dumnezeieștile porunci dimineața după s. Liturgie îndată, lungindu-se sau scurtîndu-se vremea după lipsa sau folosul ascultătorilor. Același Ieromonach după prînz, să le procetească și tilcuiască cunoștințe de s. Taine: materia, forma, intenția, ministrul și iarăși modul cum să se slujească și de la cine ș. c. cu care prilej pot veni în socoteală și în arătare și poruncile bisericășii.

Al 2-lea Ieromonach să aibă grija limbilor cum care ar vrea, sau ceva cunoștințe din începerea cetenei sau cunoștința limbilor latinești și ungurești sau știindu-le ar vrea a avea mai mare și mai bună înțelegere, să poată intru acelea a avea deprinderi, chivernisire și sporire încă și spre științe pășire. Care iarăși trebuie să se înceapă dimineața îndată după s. Liturgie; iară după amiază uu cîs după prînz, înlungind iarăși ori scurtînd vremea după lipsa ori folosul ascultătorilor.

Al 3-lea frate Ieromonach să aibă grije a proceti lipsiților și setoșilor cunoștința credinței, mai ales ele-ce sînt de necesitate medii și altele după înțele-

Ear' cei' cu limbile vor trebui să aibă ei-și deosebit una, din care eșînd după rînduiala învățătorului său, sau mai înainte de intrare, să poată intra și învăța la școala cea de obște și care ar fi de același vîrstă să poată intra și la ascultarea dogmelor. Peste acestea și învățătorii dogmelor și mai ales ispravnicul trapezeriei în vremea lor, cînd n'ar avea alți ascultători și mai vîrtos în Dumineci și sărbători vor putea pe rînd să facă, pe cît li-se va părea, creștinești învățături în obșteasca școală.

Lîngă carele toate părintele Gerontie și cinstitul protopop Săcădate, care vor învăța în sinul preoțesc pe cel-ce le vor trebui, vor avea grije, cum pe cel-ce pentru multe trebî nisuesc aici să-î facă a intra la ascultarea învățăturilor; asemenea rîndul patrahirului să țină toți pe rînd începînd de la Vecerne Simbătă seara și pînă la alta Simbătă după Liturgie. Iară s. Liturgie pe rînd vor sluji după istros și în bisericuță, ca și aceea să nu rămîie fără slujbă și preoții fără jertfire. — Dat Blaj 1754 Oct.»

În virtutea acestor două decrete, la care se adaugă încă un al treilea,¹ cele dintii înalte școale ale Romînilor se deschid, înainte cu un veac și jumătate, — la 21 Septembrie vechiu, 1754, — în Blaj.

Din focul sfînt, de a cărui lumină și căldură se împărtășiau pe vremuri numai zeii Olympului, și mai apoi, din mila lui Prometheu titanul, și neamul muritorilor, a ajuns în sfîrșit după atîta amar de veacuri o scînteie luminoasă și pe vatra uitată a umilului neam romînesc.

La zarea ei slabă s'au încălzit părinții părinților noștri, la zarea ei licăritoare au propovăduit cei dintii dascăli, apostolii ai Romînizmului, călugării mănăstirii din Blaj: cetanie, scri-

lumina și cu spiritul lor de jertfă masele stăpînite de întuneric; azi munca e divizată, și modeștii dascăli și susținători ai școalelor Blajului, departe de a fi jaluzi pentru acest titlu de mărire, care odinăoară era singur al lor, vor tresări fericiți în fața acestui progres spre lumină săvîrșit cu puteri unite, vor tresări mîngăiați în groapa lor umilă, supt paza unei simple cruci de piatră, de pe care urgia vremii a șters de mult pe «Aici odihnește în Domnul.....»

*

La anul 1754 s'au deschis două școale, una pentru pregătirea mai înaltă preoțească, din care s'a dezvoltat cu timpul gimnaziul de astăzi, iar

Teologia, catedrala și gimnaziul romin din Blaj.

soare și cîntare, «nici o plată dela ucenici așteptîndu-se.»

La zarea ei mîngăitoare, urzitoarele posomorite au aruncat caerul cernit, ca să dureze în sfîrșit un fir mai traînic pentru viitorul unui neam merit pierzării.

Zarea nehotărîtă s'a incins în — flacări. Lumina lor indica răsăritul unui soare aît de întîrziat. Și după cum astri cerului își imprumută reciproc lumina, tot astfel s'au aprins din dărnicia soarelui ce răsăria la Blaj atîtea alte foculare încă, cari aveau să-î fie frați de cruce în marea și dificila operă a culturii naționale.

Era o vreme, cînd școalele Blajului săvîrșiau singure această muncă titanică, pătrunzînd cu

cealaltă «școala obștească», pentru elementele cetirii și a scrierii, școala normală de azi. Numărul elevilor ajunge chiar la început cifra de 300, cifră aproape duplicată în deceniile din urmă. La început se propunea religia, l. latină, (aceasta a fost totodată și limba instrucțiunii pînă în deceniul al 3-lea al veacului trecut) limba maghiară și ceva istorie.

Întîiul director al gimnaziului, *Gregoriu Maior*, episcopul de mai tîrziu, creiază fundațiunea de pîne pentru 200 elevi. La 1773 școala se ridică la rangul de liceu cu 5 clase, conform planului de învățămînt al vremii prevăzut în așanumita «Ratio Educationis». Singuraticile clase purtau numele: principia, gramatica, syntaxis, rhetorica, poesia.

La 1831 gimnaziul se completează în liceu

¹ Cf. *Cipariu*, «Acte și fragmente» pag. 217—220.

după norma celui din Cluj, augmentându-se cu catedrele de istorie, algebră, geometrie, fizică și chimie, pelingă cea de psihologie și logică. Episcopul Leményi (cel atît de fals aprețiat!) înființează la 1833 catedra de istorie universală în contra rescriptului guvernului din Cluj. La 1850 gimnaziul se completează la VIII clase, în forma lui de astăzi, (cu modificările legii de instrucție a ministrului Trefort din 1883.) Mitropolitul Vancea, de pie aducere aminte, a jertfit sume enorme pentru ridicarea prestigiului școalelor la nivelul celorlalte școale medii din țară, și pentru îmbunătățirea sorții profesorilor. Notăm încă noua aripă a institutului, la a cărei zidire publicul românesc a contribuit cu 20.000 floreni, adecă cu aproape jumătate din suma ce se cerea spre acest scop.

La ziua de Trei-sfinți 1854 s'a celebrat cu mare solemnitate *centenarul* înființării școalelor și cu acest prilej directorul de atunci al gimnaziului, Cipariu, rostește un prea frumos discurs festiv în fața arhiepiscopului Șuluțu.¹ Spațiul nu ne permite să dăm în întregime acest magistral discurs, dar nu ne putem reținea de a nu reproduce măcar următorul pasaj referitor la călugării Bazilitani, cei dintii dascăli ai gimnaziului din Blaj: «Încă nici de tine pot să uit, în acest minut, cuvioasă societate a marelui Baziliu, careia dela început fu încredințată soarta acestui institut. Măreață plantă, verde înfloritoare, care așa curînd te-ai uscat; căci vermele împărecherii a ros la rădăcina ta și tu te-ai

veștejit. Acest edificiu destinat să fie azil celor ce numai religunii și științelor și-au închinat zilele lor, a rămas așa curînd deșert de tine! O, și cită speranță avea în tine dieceza și națiunea! O și cită lipsă avea să rămii pînă în zilele noastre, — *zile în cari spiritul s'a schimbat cînd sacrificiile sînt așa de rari!* Sacrificii pentru religie, sacrificii pentru științe: baza societății și baza culturii omenesți. Tu te-ai stîns, ci începutul faptei minilor tale a rămas. Fie memoria ta binecuvîntată!»

*

Schițarea aceasta în fuga condeului să nu ne fie spre împutare, cînd bine știm, că se află deja sub presă istoricul școalelor din Blaj. Războiul civil din 1848—9 a fost un adevărat dezastru pentru istoricul acestor școale, căci cu acest prilej a fost arsă și împrăștiată archiva dimpreună cu biblioteca vechilor călugări. Prin urmare datele statistice pînă la 1850 sînt defectuoase, și numai cu mari greutate se vor putea întregi în parte măcar, din archiva țării, și alte izvoare.

Și pînă atunci șirele aceste vor tîlmăci admirarea noastră sinceră pentru voi, părinții sufletesți ai neamului nostru, dascălii iubiți și neuitați ai vremilor apuse.

Voauă, ilustrii Archierei, cari ați ridicat aceste ziduri sfinte și li-ați susținut cu atîtea nesfirsite jertfe; voauă, dascăli ai neamului, cunoscuți sau uitați cu desăvîrșire; vouă umbre luminoase în zmerenia și rîvna voastră neîntreruptă — mărire și închinare aducem!

A. Ciura.

¹ I. Antonelli, «Breviarul istoric al școalelor», pag. 23 și urm.

ȘI AZI...

Și azi de-ai reveni deodată
Să mă iubești cum te-am iubit,
Doar' ura mea ți-ar fi răsplată
După ce anii am suferit.

Te-ași măsura cu nepăsare
Ca pe-un străin adus de vînt,
Și fără nici o remușcare
Ți-ași pune crucea pe mormînt.

Maria Cunțan.

Cită boală-i pe sub lună
Nu-i ca dorul de nebună,
Cită boală-i pe sub soare
Nu-i ca dorul de-arzătoare...

Apoi urmează cităva vreme o tăcere adinc'. Nicoară și Lina staū îmbrățișați, gură la gură, obraz lângă obraz, neîndrăznind să scoată o vorbă. Îl frige obrazul ei de foc și-l gidile o șuviță de păr, ce-i alunecase Linei pe față. Din celalalt capăt al satului s'aud slab cintece de vioară și fluerături de trișcă, pintre cari tresar sdrîngăniri de cobză: zumba, zumba, zumba. Chioțe vesele, strigăte și cintece din gură fac să clocotească văile. Sînt feciori, ce-aū să meargă mine la cătane. Sfiioase ies pe la porțițe fete, a căror umbră se deseamnă lung în lumina lunei, și se uită pe drum, apoi s'ascund după pîrlaz. Lina cu Nicoară ies și ei la pîrleaz. Luna-i sus și ei trebuie să se despărtească. Ea ar vrea să zică ceva, însă nu poate. În fine totuși se biruc pe sine: — Uită-te bădiță, îți dau dacă vreî năframa asta cu flori de m^atasă. O am dela mama și ea o are dela bunica mea. S'ouții, că-i cu noroc. Vai! de m'ar ști mama!

— Și la despărțire ce-mi mai dai?

— N'ați gura!
— Numai una?
— Ia-ți, cît îți place!
— Și-acum una peste poartă, căci luna sfin-tește 'ndată, știi ca'n cîntec:

Dragă mi-i lelița 'naltă
Că-mi dă gura peste poartă.

— Așa.
— Noapte bună!
— Voie bună!

Lina răzimată de pîrlaz privește dornic în urma lui, pîn' ce-l pierde din ochi. Luna se pleca spre-asfințit însă ea sta tot acolo. Și era o tăcere așa de mare, sfintă: dormiau și apele și vîntul, iar copacii stăteau drepti încrămeniți în pulberea razelor de lună. În vale pe Someș aū amuțit morile, liniștea e stăpînă peste toate, numai în răstimpuri, cînd și cînd o boare pribeagă face frunzele să foșnească domol, sau cornul străjerilor trimbiță încetșor în depărtatele capete ale satului. Așa de sfiios și tremurător răsună buciul în această liniște dumnezească, ca o rugăciune a nopții... Și Lina stă tot la poartă...

ANONIMIÎ.

Voî toți cari îndrăgiți de ochii viorei ai Pal-las Athenei ori ai altei zeițe mai puțin severe, ați încercat a pune pe hîrtie frămîntările minței voastre; voî cari ați trecut cu izbîndă fiorii primului volum (aici autorul își înclină capul cu semnificativă reverință!); voî, cari ați lăsat în urma voastră volume multe și ați binemeritat de a fi amintiți în trei scurte șire ale «Enciclopediei Romîne» (aici autorul se pleacă mai adînc); Ilustritățile Voastre, cari vă îndurați prea grațios a ocupa un stal binemeritat în secțiunile noastre științifico-literare ori în Academie (autorul se proșterne în țărînă!) și voî în sfîrșit, autori iubiți, cari v'ați mutat dela noi cu trupul și nu ne mai întovărășiți decît în manualele de literatură sau — rari nantes — sub masca sombră a bronzului sau marmorii binevoii a ve reîn-toarce cu autorul la întiiele voastre începuturi de nemurire.

Zic «întiiele începuturi» fără să comit tautologie (decînd cu lecția ce mi-a tras-o dl D. Z. am de gînd să mă fac stilist bun!) căci literatura noastră, în deosebire de alte neamuri civilizate, prezintă o serie neînteruptă de începători, cari încep (iarăși tautologie!) prin a *promite*, continuă prin a *promite* iarăși, și isprăvesc prin a *promite* pentru cea din urmă oară...

Aū promis viața întregă. Și în ziua cea de judecată — cînd distinsul nostru critic (toți criticii noștri sînt distinși!) i va lua de guler și le va răcni: «Bine dom'le, ce-ai făcut în lume cît ai stat?» El va răspunde sus și tare: «O, domnule critic, eu am promis, și cred că și asta e ceva, în o literatură minusculă ca a noastră.» «Ai promis, și n'ai dat nimic, domnule, și asta va să zică, a trage lumea pe sfoară — afară din volumul cercetărilor mele literare!»...

Și va merge acesta în focul de veci.

Trecînd peste această criză, a cărei umbră se răsfrînge în parte și asupra noastră, a drept-credincioșilor muncitori dela «Luceafărul», să revenim la anonimiî noștri.

Nemurirea, această zeiță fascinătoare, care a alintat attea frunți gînditoare și va mai mîngăia atîtea altele, ori cît de ademenitoare ar fi în atotputernicia-i, nu va putea eclipsa nici odată farmecul dulce al anonimatului.

La adăpostul acestui din urmă se scriu articolele de fond aie ziarelor, și articolele de literatură, a căror valoare crește în proporția mistică a necunoscutului.

Cît de greu e să spuî adevărul, și cît de greu e ca acest adevăr să fie perceptibil cetitorilor, îndată ce știu, că *tu* l-ai scris.

Sub masca atotputernică a anonimatului, scriitorul acestor rînduri ar putea începe o schiță: «Stai tolănit în camera cea mai luxoasă a palatului meu» . . .

Dacă aş iscăli, ar rîde toată lumea în pumni sau într'un caz mai fatal, şi-ar face serioase concluzii asupra acelu «meu» atît de normal, şi de cum se cade . . .

Citeşti un articol de fond. Îl afli desăvîrşit ca fond şi formă. Cine asigură autorului imunitatea aceasta, cînd cetitorul vede iscălitura, ori bine cunoscutele inițiale?

Inițialele sau iscălitura îşi au şi ele importanța lor sugestivă: îndoit favorabilă celor mari şi întreit ingrată mititelor. Sînt nume şi inițiale cari din capul locului te captivează. Îți place o schiță sau o novelă, îndată ce vezi semnatura lui Delavrancea; cetitorul pierde adevărata măsură de aprețiere. Numele singur e așa de luminos, încît cetitorul nu mai are răgaz să caute eventuale pete în lumina aceasta de soare. Eminescu, Coşbuc, Caragiale, Slavici, Iorga, — mai încap rezonarea criticeî lingă aceste nume luminoase?

Criticul, că-i critic şi se emoționează, d'apoi bietul public, ce să mai spună el?

E o sugestie.

Autorii mari proiectează lumina talentului lor şi asupra creațiilor viitoare şi ele ne ajung în mîna sub strălucirea aceasta. cîştigîndu-ne înainte de ce le-am fi răsfoit mîcar.

Eu cred că admirația aceasta anticipativă nu e nici decum măgulitoare adevăratelor talente. Ele nu cer bilet de liber percurs pe socoteala acestei sugestii, ci în conștiința superiorității, chiar aşteaptă o judecată dreaptă şi severă, o dovadă aceasta, că publicul i urmăreşte şi i înțelege în avîntul lor, iar nu-i aprobă numai cu gestul nesigur al omului bun şi mărginit, care nu-şi dă samă despre ce anume e vorba, dar nu se îndoieşte, că tot ce ar eşi din condeul celebrului autor e cap de operă!

Strălucirea numelui orbeşte ochii cetitorului şi el e încîntat cu ori ce preț.

Pină să ajungi să ceteşti «Quo vadis», ai citit atîtea recenzii şi laude asupra lui; ai citit numele acesta pe placate, în reclamele gazetelor, ai văzut chiar cărți postale ilustrate reprezentînd scena din circ cu Lygia, Ursus şi taurul, ori cu Neron compunînd imnuri în fața Romei incendiate, numele lui Sienkiewicz ți-a intrat deja adînc în inimă şi cînd apuci în sfîrşit să-l ceteşti, nu vezi decît un lanț neîntre-

rupt de scene care de care mai admirabile, şi rămîi încătuşat pe veci.

Tîrziu poate îți dai seama, că Sienkiewicz a voit să facă din Vinicius eroul principal, şi că acesta e foarte palid alătura de mîndrul şi nobilul Petronius, şi că unele scene şi chiar scheletul romanului îți aminteşte destul de desluşit romanul lui Bulwer: «Zilele din urmă din Pompeji . . .»

Ear publicul nu poate vedea opera însaşi, ci vede pe autor şi numai pe autor.

Şi dacă pāvaza aceasta e superfluă oamenilor mari, — e deadreptul ostilă bieților scriitori, cari apar pe arenă fără armură de oțel, fără coif şi fără zale strălucitoare.

Ce caută acesta în locul cel sfînt,
Acela de acolo? . . .

se va întreba publicul, asemenea Margaretei lui Faust.

O lucrare mijlocie iscălită de un nume binecunoscut are în ochii publicului o valoare, la care nu se va putea ridica nici odată lucrarea desăvîrşită a unui necunoscut.

Cine a scris? se întrebă la noi şi numai foarte arare ce s'a scris.

Autorii noştri de seamă ar face mult haz de critică, dacă ar publica vr'o lucrare anonim. Discipulii şi admiratorii de profesiune ar avea în cazul acesta, credem, mai puține epitete la îndemîna şi abia ici colo vr'un critic cu adevărat conștiințios ar cunoaşte «ex ungue leonem.» Şi la urmă să li se spună: «Bine, oameni buni, eu am scris cartea asta! Nu aflați că-i eselență?»

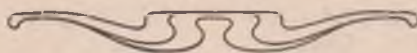
Anonimi, autorii articolelor de fond ai ziarelor noastre de pildă, nu sînt favorizați de această soartă. Au în schimb însi neasămănanate recompense. Cine va putea spune satisfacția ce o are autorul anonim al unui articol, cînd îl laudă chiar duşmanul lui? Şi cine, mai ales, va avea desăvîrşita satisfacție a autorului anonim, desavuat de prietinel lui cel mai bun?

E o critică absolut justă. Autorii dispar, duşmăniile şi prietinia dispar şi ele şi se critizează singur lucrarea.

Va ajunge critica științifică, şi mai ales publicul, la acest înalt punct de observație, încît să poată judeca opera în sine, fără cea mai mică nuanță de personalitate?

Şi autorii noştri mari, avea-vor vre-odată mîngăirea de a se putea mîndri: «opera mea a plăcut nu pentru că eu am scris-o, ci pentru că publicul însuşi a înțeles-o şi a simțit-o alătura de mine»?

Al.

CÎNTEC.

Frunză verde, frunză verde, —
La fereastra mea,
Fîlfîind din aripî bate
Albă porumbea.

Frunză verde îmi aduce
Porumbița 'n cîoc,
Poate dragul meu trimite-mî
Veste de noroc...

Poate-î frunză din dorita
Creangă de maslin...
— Biată inimă bolnavă,
Frunza e de spin.

Sibiu.

A. O. MĂIOR.

CRONICĂ ȘI NOTIȚE.

Unui «gentleman». În Nr. 40 — din 13 Oct. — al revistei economice «Activitatea» din Orăștie, un «șevaler», dușmănit cu sintaxa limbei noastre, și bun amic al dluî Dr. Diaconovich (nu Diaconovici), publică un articol chilometric în care face apoteoza noțialesului secretar al Asociațiunii.

Autorul articolului e dușman al «popismului», «filologiei» și al revistei noastre.

Pornind din «axiomul» că «nebulun n'asudă nici la deal nici la vale» și din faptul că «gentlemenii» cari atacă, sub masca anonimității — deși D-zeu a dat tuturor dobitoacelor un nume — nu sînt vrednici decît de milă sau dispreț, — n'ar trebui să mai răspundem cu nici un cuvînt la nălucirile neserioase cari împinzesc aproape o pagină și jumătate din «Activitatea».

Ca să nu-și imagineze însă necunoscutul vre-un triumf — și împreună cu el poate directorul și unii cetitori neorientați ai numitei reviste — prin cel mai meritat răspuns din partea noastră: «todtschweigen», vom face mai întîi cîte-va spicuri din elogiile cu cari îl înzestreaază pe dl Diaconovich, pe care-l rugăm să nu se supere dacă le reproducem textual:

»E adevărat, că domnul D. e avocat și nu literat. Din contră (?) aceasta e pentru împrejurările noastre concrete bine, Diaconovici e literat ca avocat și avocat ca literat.»

— Ați înțeles? Dl D. e avocat și nu literat. În împrejurările noastre însă este *din contră* un avocat ca literat și un literat ca avocat. E o dragălașă permutație, dragă cetitorule, nu te zăpăci! Tot așa am putea zice: domnul literat este un Diaconovich ca avocat, sau domnul avocat este literat ca Diaconovich, sau *din contră* avocatul este un Diaconovich ca literat.

«Dl D. are încă *prea multă* cultură literară pentru cerințele noastre și mai ales pentru scopul »Asociațiunii transilvane».

Între paranteze, șevalere, «Asociațiune *transilvană*» nu mai avem.

«La «casine» vedem pe toți bătînd cărțile, dar foarte rar pe cîte unul cu vr'un jurnal în mîină. *Aici merită dl Diaconovici toată lauda*».

Șevalere, dacă ai ști măcar interpuncție, după-cum nu știi scrie romînește, ai fi pus aici virgulă și nu punct, și nu i-ai fi aruncat dluî D. în față acest lucru, care aparține «diverselor scornituri».

«Dl D. a dat viață «Enciclopediei Romîne», cel mai mare op literar și științific *al timpului ultim al tuturor Romînilor*».

Autorul e de bună credință și vorbește serios!

Și cînd săvîrșește caracterizarea persoanei dluî D.: «Un om *vesel, asociabil, spilcuit și elastic*... e tot așa de serios.

Ce va zice oare dl D. la epitele *panegiris-tului* său războinic?

Autorul care-și exprimă opiniunea »cu francheța și imparțialitatea aceluî om, ce arborează lealitatea și libertatea examinării ca o devisă falnică», spune despre burghezimea noastră (citește: advocații, medicii, profesorii, funcționarii noștrii) că are învățatură *dar nu cultură*, amintește apoi de un *pretins* docent la universitate, — pe care-l înjură — iar «Luceafărul» îl numește «harababură de literatură, știință, filologie, fără nici un program, și nici o țintă», «un fel de ermafrodit». Mulțumim autorului (pe care divul *Traian* să-l povățuiască) pentru acest ton șevaleresc, în numele burghezimii noastre, al pretinsului docent universitar și al umilitei noastre redacții!

Cel ce înnoată «în apa rece a realismului brutal» e vădit că nu află în revista noastră nici o țintă și nici un program. Și de va mai scrie o sută de articole tot nu o va afla.

Scriind epitele de «harababură» și «ermafrodit», poate că autorul s'a gândit la articolul: «*Un curent neîntemeiat în literatura romînească*».*

Dacă da, atunci autorului nu-i rămîne decît să păsească nemascat pe arenă...

În acest caz la revedere «harmonice tip urban»!

Redacția.

CĂRȚI ȘI REVISTE.

(Dări de seamă și notițe bibliografice.)

Alexandru P. Vojen, *Carmen Sylva*, — studiu critic, — Arad 1904.

Un tînăr fără de musteață, cu o frunte înalt boltită de-asupra unor ochi mici de Cazac neastîmpărat, a descălecat din părțile lașului în țara noastră, purtat de gînduri de apostol: luminarea cărturarilor romîni din Ungaria. Și graul apostolului cu polecră barbară cuvîntă c'un avînt exaltat despre tainele operei de artă a *Carmen Sylvei* și despre misterele greu de tălmăcit ale nemuririi sufletului nostru. Spusele lui farmecă lumea dela noi și cinstiții creștini serbătoresc pe apostolul Alexandru... iar acesta incasează coroană lingă coroană, trăește bine și e fericit.

Conferința «*Carmen Sylva*» s'a și tipărit. Acei cari au auzit-o pot deci să-și reinvie ușor farmecele trăite. În aceasta conferință e bine că s'a accentuat nota națională din activitatea reginei-poete, fiindcă aceasta

*) Vezi «*Luc.*» a-1903, num. 14, p. 243.

pentru noi e cea mai simpatică. Restul conferinței nu ne descopere pe acel care vrea «a croi un nou drum cercetărilor întreprinse asupra operilor literare» (Cf. *Revista idealistă* An. I. Tom. II. p. 395). Pe *originalul* cu «o nouă direcțiune a criticeî», cu un «nou sistem de cercetare și procedare» din «*Mișcarea literară la noi*» îl regăsim și în această conferință, iar în plus o doză curioasă de avînt poetic declamatoric fals.

Conferința a doua nu o cunoaștem. Se zice însă că s'ar adăpa din apele teozofiei și ale altor sisteme filosofice necongruente cu maturitatea minții celor mulți. Și-a căror răspîndire printre cei cari primesc fără să controleze și judece, numai dăunătoare poate fi. De aceia ne mirăm mult cum o foaie ca «*Poporul Român*», care are o misiune sfîntă și care trebuie să-și cumpănească orice vorbă, sare în apărarea teozofiei, (Vezi *Poșta Redacției* din Nr. 38 — 1904) pe cînd alte foi ale noastre: «*Răv.*», *F. Diec.* n'au găsit la loc să aprobe aceste idei «mîntuitoare». Această nouă profesiune de credință poate să-și aibă rostul ei la anumite neamuri c'un trecut cultural matur, dar cine o propovăduiește între poporul nostru dovedește o desăvîrșită desorientare asupra dezvoltării firești a unui neam și prin urmare face o fundamentală greșală, care mai ales unei foi populare nu se poate ierta.

Alta e chemarea noastră a tuturor: cultivarea culturii noastre naționale și a limbii noastre mame, ca să nu mai fim vrăjiți de farmecul limbii vorbite de pibeji ca Vojen. Acesta a fermecat lumea cu frumsețea și muzicalitatea limbii, iar cei neobichnuiți nu și-au mai dat silința să se oprească și asupra fondului. Și de-ar fi făcut-o aceasta, desigur că nu proslăviau existențe dubii certate cu bunele moravuri.

Administrațiunea casei bisericii. «*Cîte-va cuvinte asupra bisericilor Sf. Nicolae-Domnesc și Trei-Ierarchi din Iași*». București, 1904.

O elegantă broșură de 59 pagini în care dl Alexandru I. Lăpedatu povestește în cuvinte alese și documentate istoricul bisericilor de curînd tirnosite din Iași, iar dl Lecomte du Noiuy face descrierea artistică a acestor biserici.

* * *

I. C. Popescu-Polyclot, *Viorele*, versuri. Craiova, Librăria și tipografia David I. Benvenisti, 1904. 1 volum de 92 pp. în 8°. Prețul 1 leu.

Mulți visători încearcă să instrunc și astăzi *Lyra* și să-și doinească frumos frămîntările inimii lor tulburate de văpaia ochilor cutărei Laure, dar acordurile ei nu mai opresc lumea noastră alungată de afaceri, glasul ei nu-l mai ascultă nimeni... doar cîteva suflete îndrăgite... Unde sînt clipele liniștite și fără de gînduri cînd inima-și cînta, supt vraja nopților de lună, tainele dorurilor sfinte? S'au dus... și n'a mai rămas decît amintirea lor duioasă.

A scrie astăzi versuri lirice e greu, din cale afară greu, fiindcă sufletul poetului trebuie să fie o adevărată comoară înveșmîntată în cea mai desăvîrșită formă, ca să poată farmeca și fura inima și auzul mulțimii ri-